



φωτο: Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος

Η Γιαννιώτικη Συναγωγή πριν την ανακαίνιση

ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ

Μνημεία και λειτουργικότητα

του Ηλία Μεσσίνα*

Γιαμίμ Νοραίμ 2007. Ημέρες κρίσης και συγχώρεσης. Φέτος παίρνουν ίσως μία πρόσθετη σημασία για όσους προσευχήθηκαν στην ανακαινισμένη Γιαννιώτικη συναγωγή. Η συναγωγή Γιαννιώτων είναι ένα (διατηρητέο) μνημείο της Κοινότητας Αθηνών. Ανεγέρθηκε το 1906 από μιά κοινότητα που είχε περιορισμένους πόρους και της οποίας τα λιγοστά μέλη προσεύχονταν μέχρι τότε σε νοικιασμένα ή ιδιωτικά σπίτια. Παρόλες τις αντίξοες συνθήκες η Κοινότητα είχε το όραμα να δημιουργήσει έναν χώρο προσευχής λιτό και λειτουργικό για τις ανάγκες της. Η συναγωγή Γιαννιώτων σημαδεύτηκε από χαρές (γιορτές, γάμους, μπερίτ, κ.α.) και από λύπες (συγκέντρωση και εκτοπισμός των Εβραίων της Αθήνας από τους Ναζί). Ο χώρος αυτός στέγασε το νηπιαγωγείο, το πολυιατρείο και τα γραφεία της Κοινότητας. Όταν χτίστηκε απέναντι η συναγωγή Μπεθ Σαλώμ, η Γιαννιώτικη παρέμεινε ο χώρος προσευχής των Γιαννιώτων. Ήταν η ρωμανιώτικη συναγωγή τής Αθήνας. Ο χώρος αυτός υπήρξε ένα ζωντανό και λειτουργικό κύτταρο της Κοινότητάς μας για πολλές γενιές.

Όμως με τα χρόνια η συναγωγή Γιαννιώτων άρχισε να καταρρέει. Πριν από περίπου ένα χρόνο η Κοινότητα αποφάσισε να αφιερώσει χρόνο και πόρους για να την ανακαινίσει. Δεν θα κρίνω ούτε θα κατακρίνω εδώ τις παρεμβάσεις που έγιναν. Όσοι επισκέφτηκαν τη συναγωγή θα τις είδαν από κοντά. Αντίθετα, θα αναφερθώ σε μία άλλη ρωμανιώτικη συναγωγή, που περίπου τον ίδιο χρόνο ανέλαβε η Κοινότητά της να την αναπαλαιώσει, διότι και αυτή άρχισε με τον χρόνο να καταρρέει. Πρόκειται για τη ρωμανιώτικη συναγωγή της Νέας Υόρκης,

στην οδό Broome 280, η οποία ιδρύθηκε από Έλληνες Εβραίους από τα Γιάννενα το 1927. Ένα μνημείο για την Κοινότητά της, αλλά και ένα μνημείο για την πόλη της Νέας Υόρκης, η οποία την ανακήρυξε σε διατηρητέο μνημείο το 2004. Η Κοινότητα της Νέας Υόρκης, αντίθετα από τη δική μας, πήρε μία απόφαση, στην οποία αναφέρεται στο ενημερωτικό τους φυλλάδιο της άνοιξης 2007: «Η δεύτερη φάση τής αναπαλαίωσης ολοκληρώθηκε. Πήρε λίγο παραπάνω από το αναμενόμενο, περισσότερη υπομονή από την αναμενόμενη, όμως η σκόνη καθαρίστηκε και το εσωτερικό της συναγωγής μας επανήλθε στη λαμπρότητα που είχε το 1927. Επειδή το κτίριο είναι διατηρητέο μνημείο έπρεπε να διατηρήσουμε την ενότητα του κτιρίου, αλλά θα μπορούσαμε να γκρεμίσουμε όλο το εσωτερικό του και να το φτιάξουμε από την αρχή. Σίγουρα θα ήταν ευκολότερο. Σίγουρα θα κόστιζε λιγότερο. Όμως θα είχε λίγη ομοιότητα με τη συναγωγή που έφτιαξαν οι Ιδρυτές της. Αποφασίσαμε λοιπόν να πάρουμε τον δυσκολότερο δρόμο και να κρατήσουμε όχι μόνο το κέλυφος αλλά και το εσωτερικό όπως αυτό χτίστηκε το 1927.» Είναι πιθανόν ότι κάποια παλιά κτίρια δεν είναι όσο λειτουργικά όσο τα σύγχρονα. Είναι επίσης πιθανόν ότι ορισμένα παλιά κτίρια δεν είναι όσο εντυπωσιακά όσο κάποια σύγχρονα. Όμως τα παλιά κτίρια είναι μνημεία, τα οποία μας ενώνουν με το παρελθόν και την Ιστορία μας. Κατά τον J. Young ("The Texture of Memory") τα μνημεία είναι η «συγκεντρωμένη μνήμη» (collected memory), δηλαδή «οι πολλές διακριτικές μνήμες που συγκεντρώνονται σε κοινούς χώρους μνήμης». Όταν ανακαινίζουμε και δεν αναπαλαιώνουμε

ένα μνημείο σβήνουμε τις «συγκεντρωμένες μνήμες» του και σπάμε την αλυσίδα που μας ενώνει με την Ιστορία του. Φέτος, τα Γιαμή Νοραίμ, πολλοί από εμάς, νοιώσαμε ότι κόπηκε η αλυσίδα που μας ένωνε με τη Γιαννιώτικη συναγωγή και την Ιστορία των παππούδων μας.

*Ο Ηλίας Μεσσίνας είναι αρχιτέκτονας, Δρ. χωροταξίας και συγγραφέας του βιβλίου «Οι συναγωγές της Θεσσαλονίκης και της Βέροιας».

Είναι πιθανό σε μια ανακαίνιση να σβήνονται κάποια αχνάρια του παρελθόντος. Αυτό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως: η κατάσταση του κτιρίου, η περίπτωση να βρεθούν αντίστοιχα υλικά εκείνης της εποχής, οι οικονομικές δυνατότητες, ο χρόνος. Όπως, άλλωστε, δήλωσε πρόσφατα και ο γνωστός Ισραηλινός συγγραφέας Άμος Οζ στην εκπομπή της ΕΤ1 Κεραίες της εποχής μας (17.10.07) «Για μένα δεν έχει αξία η ιστορία του μαρμάρου, έχει αξία η ανθρώπινη ζωή». Τι θα μπορούσε λοιπόν να γίνει, ενδεχομένως, και δεν έγινε, είναι παρελθόν. Ας κοιτάξουμε μπροστά. Γιατί είναι επίσης σίγουρο ότι και σε κάθε ανακαίνιση σπέρνεται η ελπίδα του μέλλοντος. Ας ελπίσουμε ότι και στη δική μας Ρωμανιώτικη Συναγωγή Έτς Χαϊμ, η ανακαίνιση του χώρου της, που έγινε με την ευγενική χορηγία του αειμνηστού Ζακ Αλαζράκη, θα αναβιώσει το ενδιαφέρον των ομοθρήσκων και θα την αναδείξει σε έναν ακόμα πόλο του πνεύματος και του πολιτισμού μας. Τα πρώτα δείγματα είναι πολύ ενθαρρυντικά. **Άλεψ**

Όταν το Γιαννιώτικο συνάντησε τη Συναγωγή

της ΡΑΣΕΛ ΡΑΦΑΗΛ-ΣΑΣΩΝ

Νωρίς απομεσήμερο Κιπούρ. Διασχίζω τον διάδρομο της Κοινότητος. Ο χώρος αισθητικά αναβαθμισμένος, περιποιημένος, συγυρισμένος. Βγαίνω στο αυλιδάκι και η μιά έκπληξη διαδέχεται την άλλη. Ξαφνικά Βρίσκομαι σε μιά πάροδο της Πλάκας. Πλακόστρωτο, κρήνη, φωτιστικά φανάρια, ζαρντινιέρες. Ο φοίνικας στο μέσον και η επιγραφή Joint-Πολυιατρείο με καθησυχάζουν. Είναι όντως η αυλή της παλαιάς Συναγωγής, του Γιαννιώτικου Καλ. Παραδίπλα με την δεύτερη ματιά, ευτυχώς διαπιστώνω ότι η σκάλα με τις δύο εισόδους αριστερά-δεξιά και το κλασσικό μαύρο κιγκλίδωμα εξακολουθεί να οδηγεί στην Συναγωγή.

Σ' αυτή την φάση αγγανατεύοντας αυτή την σκάλα να τολμήσω να μοιραστώ ένα παιδικό όνειρο, για την ακρίβεια κοριτσίστικο. Τα ατελείωτα Κιπούρ που Βίωσα από παιδί σ' αυτή την αυλή - διότι η παραδοσιακή μου οικογένεια παρέμενε στην Συναγωγή όλη την ημέρα του Κιπούρ - φαντασιωνόμουν τον εαυτό μου να ανεβαί-

νει την δεξιά σκάλα, συνοδευόμενη από τον πατέρα μου καθ' οδόν προς τον Βωμό του υμεναίου και στην επόμενη φάση να κατεβαίνει παντρεμένη πια από την αριστερή σκάλα, συνοδευόμενη από τον πρίγκιπα της καρδιάς μου!

Ανεβαίνω στην δεξιά σκάλα, χωρίς συνοδεία Βέβαια οι φαντασιώσεις ως γνωστόν σπάνια πραγματοποιούνται, και στην κορφή διαπιστώνω πως το μπαλκονάκι μπροστά στην είσοδο φάρδυνε. Πολύ καλή σκέψη. Ο χώρος έγινε λειτουργικότερος, όταν βγαίνει ο κόσμος και συνωστίζεται ανταλλάσσοντας ευχές. Ο δρόμος για τον γυναικωνίτη άλλαξε κατεύθυνση, τώρα πια στρίβουμε δεξιά και ανεβαίνουμε φαρδιά σκαλιά, που δεν τρίζουν σε κάθε βήμα, για να φτάσουμε πάνω και να αντικρύσουμε ένα θεατρικό εξώστη. Καλοφτιαγμένο με όμορφα υλικά, αλλά μακράν πέρα της εικόνας που έχουμε κρατήσει νοσταλγικά στην μνήμη μας.

Όπως ακούστηκε και συζητήθηκε ευρύτατα ο γυναικωνίτης δεν έχει